

Česko-lužický věstník

číslo 5 / květen 2018

ročník XXVIII

Rejzka Deleńkec

Sym, štož začuwam.

Začuwam, štož dožiwjam.

Dožiwjam, štož myslu.

Myslu, štož wěrju.

Wěrju, štož chcu.

Chcu, štož lubuju.

Lubuju, štož sym.

Jsem, co cítím.

Cítím, co prožívám.

Prožívám, co myslím.

Myslím, co věřím.

Věřím, co chci.

Chci, co miluji.

Miluji, co jsem.

*Z almanachu Paternoster 7 (LND, Budyšin 2016)
přeložil Radek Čermák.*

Rokoková kaple sv. Kříže a sv. Michaela v klášteře Mařidolu, která byla letos po dlouhé době znovu zpřístupněna veřejnosti, byla totiž zničena při velké povodni, jež klášter postihla v srpnu 2010, foto Jan Zdichynec

Z DOMOVA

➤ **V sobotu 21. dubna se v Lužickém semináři konal cyklus čtyř přednášek**, jež volně spojovalo téma Lužice a pestré dějiny tohoto pozoruhodného regionu, který v posledních desetiletích přitahuje také zájem historiků zvnějšku, především právě svou kulturní, náboženskou a etnickou pestrostí. Jmenovat lze třeba německého badatele Martina Christa, jenž nedávno obhájil disertační práci na téma náboženských poměrů v Horní Lužici na oxfordské univerzitě pod vedením prof. Lyndal Roperové.

Program otevřel obsírnou přednáškou Milan Turek, působil v informačním centru v Liberci mj. i jako neúnavný propagátor srbské Horní Lužice. Podrobně představil turistickou stezku *Via Sacra*, která spojuje duchovně a kulturně zajímavá místa (kláštery, kostely, obce) v Dolním Slezsku, severních Čechách a Horní Lužici. Vznikla v devadesátých letech minulého století na podnět někdejšího ředitele žitavského městského muzea Volkera Dudecka a současného primátora (Oberbürgermeister) Biskupic (Bischofswerda) Holma Grosseho, mj. v souvislosti se snahou znovu veřejnosti zpřístupnit unikátní žitavská postní plátna. *Via Sacra* má připomínat duchovní dědictví tohoto koutu střední Evropy a inspirovat cestování poněkud jinak, než je obvyklé. Na českém území ke stezce patří např. kaple sv. Anny v Mnichově Hradišti, bývalá johanitská komenda v Českém Dubu či hrob sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí, ve Slezsku mírový (evangelický) kostel v Javoru či dřevěný kostel Wang v Karpaczi, přenesený sem z Vangu v Norsku, v Horní Lužici potom žitavská postní plátna, pozdně gotické oltáře v kostele sv. Anny v Kamenci a kláštery Mařídol a Mariina Hvězda. *Via Sacra* tedy propojuje oblasti kolem Lužické Nisy, území tří států a čtyř jazykových oblastí a do jisté míry se prolíná se stezkou svatojakubskou, stezkou výslovně určenou poutníkům. Turek představil hlavně turistický potenciál projektu *Via Sacra*, aktuální dění na cestě a peripetie, které byly s jejím ustavováním spojeny a jichž byl on sám často aktérem.

Marius Winzeler, nástupce Dudecka v čele žitavských muzeí a nyní ředitel sbírky starého umění Národní galerie v Praze, představil posluchačům klášter cisterciáček v Mariině Hvězdě, který je spolu s Mařídolem jedinečný svou kontinuitou od středověku až do současnosti. Winzeler v souladu se svým badatelským zájmem sledoval především architektonický vývoj dobře dochovaného klášterního komplexu, který si dodnes uchoval mnoho středověkých rysů, a umělecké poklady z jeho sbírek. V Mariině Hvězdě se např. dodnes nachází řada děl vzniklých v pražských zlatnických dílnách doby lucemburské, jedinečný a celistvý soubor, který nemá jinde obdobu, nebo cenná

sbíрка středověké plastiky. Přednášející se zaměřil i na význam kláštera pro česko-hornolužické styky a samozřejmě pro Lužické Srby, a představil i jeho aktuální problémy (jak ČLV informoval, v Mariině Hvězdě loni abdikovala abatyše Philippa Kraftová a na jaře tohoto roku byl spravován administrátorkou Gabrielou Hesseovou).

Archivář SPL Hynek Oberhel, pracovník Státního okresního archivu Litoměřice se sídlem v Lovosicích, představil nově pořádaný archiv SPL a jeho poklady s ukázkami konkrétních pramenů. Diváčky nejzajímavější je již poměrně velká sbírka plakátů, které jsou postupně představovány na výstavách v sále Lužického semináře. Dále si účastníci mohli prohlédnout kroniky a pamětní knihu se zápisy významných osobností (Stanislaw Tilich, Hanka Krawcec...), tiskové zprávy Lužickosrbského národního výboru, skle-

Milan Turek představil turistickou stezku *Via Sacra*, foto Lukáš Novosad

Marius Winzeler daroval Hórníkově knihovně svoji knihu *St. Marienstern*, foto Eliška Oberhelová

Účastníci přednáškového dne si se zájmem prohlíželi artefakty z archivu SPL, foto Eliška Oberhelová

něné diapositivy z Lužice a skleněný negativ studentského tabla Serbowky z roku 1879.

Na závěr vystoupil Julian Nyča, student Humboldtovy univerzity v Berlíně a wikipedista (jeho zásluhou se lužickosrbská hesla v internetové encyklopedii Wikipedie <<https://hsb.wikipedia.org>> utěšeně rozrůstají). Představil projekt své diplomové práce, v níž zkoumá lužickosrbské pomníky padlým v 1. světové válce. Středem jeho zájmu je užití lužické srbštiny na těchto pomnících – jen na minimum z nich je nápis pouze lužickosrbsky, na dalších je jak lužickosrbsky, tak německy a na jiných německý text doplňuje pouze jedno lužickosrbské heslo. Stejně tak si všímá způsobu zápisu jmen padlých. Na výsledky Nyčova výzkumu se rozhodně můžeme těšit.

Všechny přednášky vzbudily živý zájem publika, ačkoliv celodenní program v kombinaci se slunečným počasím venku nedovolil všem setrvat po celou dobu.

Jan Zdichynec, Eliška Oberhelová

Z HORNÍ LUŽICE

➤ (PB 2018/4) **V Horách u Wojerec se konal seminář lužickosrbských Besed z okolních vsí**, který organizovala horská Beseda a Lužickosrbský evangelický spolek (Serbske ewangelske towarstwo). Ze 40 účastníků mělo 20 lužickou srbštinu jako mateřský jazyk a ostatní více či méně tomuto jazyku rozuměli. Setkání zahájila krátká pobožnost, mimo jiné pak zazněla přednáška šéfredaktora *Serbských nowin* Janka Wowčera, který představil MIDAS, svaz evropských deníků tištěných v menšinových a regionálních jazycích. Účastníci se seznámili s lužickosrbskými příslovími, promítal se film *Zmij*. Besedy se snaží udržovat na vsích lužickosrbský jazyk a kulturu, členové navštěvují lužickosrbské kulturní akce. Beseda v Horách se věnuje výuce a procvičování lužickosrbského jazyka: členové se scházejí každý týden a pod vedením učitelky Brigitty Rößlerové čtou, mluví a opravují si navzájem chyby.

➤ (PB 2018/4) **Historická sekce Matice lužickosrbské uspořádala v rámci Maticní akademie 15. března v budyšínském Wjelbiku přednášku Daleké obzory – Jan Awgust Měrcínek: švec, misionář, polárník**. Wolfgang a Mechthild Opelovi přednášeli o nejvýznamnějším lužickosrbském misionáři z řad Ochranovské jednoty. Měrcínek (1817–1875) působil na Labradoru a poté v jižní Africe. Účastnil se pětileté expedice do Severního ledového oceánu, jedné z těch, které pátraly po ztracené Franklinově výpravě; přizvali jej jako tlumočnicka, protože ovládal jazyk tamních Eskymáků (Inuitů). Svůj deník z této cesty vydal později tiskem.

➤ (KP 25. 3.) **Dne 16. března uspořádalo Towarstwo Cyrila a Metoda spolu s radworskou farností a Maticí lužickosrbskou vzpomínkovou akci u příležitosti padesátí let, jež uplynula od úmrtí všestranně nadaného učitele a spisovatele Michała Nawky.**

Její průběh mj. krásně ukazuje příbuzenské propojení mezi Lužickými Srby: zahájila ji večerní mše, již sloužil vnuk zemřelého Gabriš Nawka, mezi mluvčími vystoupila jako první další jeho vnučka Ludmila Budarjowa. Nawka nejdéle působil (1908–1937) jako učitel v rodné vsi Radworu. Jako jeden z prvních lužickosrbských učitelů byl odtud nacisty přeložen do Saské Kamenice. Vydal učebnice a gramatické sešity, po válce působil jako ředitel Lužickosrbského učitelského ústavu v Radworu, nakonec pak jako lektor lužické srbštiny na lipské univerzitě. Nawka se stal též prvním redaktorem KP (od roku 1950), který nebyl knězem, v tehdejších politických poměrech snad vzhledem ke svému věku. Přebásnil a upravil i řadu písní z *Wosadnika* (tj. církevního zpěvníku), mj. je autorem mariánské hymny katolických Lužických Srbů *Miłosćiwja, zhladuj na nas*, která se poprvé zpívala roku 1940.

► (KP 25. 3.) **Předsedou Spolku přátel kláštera Mariiny Hvězdy (Kruh přecelow kláštra Marijineje hwězdy) byl zvolen poslanec zemského sněmu Alojs Mikławš z Worklec**, který vystřídal Stanisława Tiliacha. Ten stál v čele spolku patnáct let.

► (KP 1. 4.) **V letošní chróšćické velikonoční jízdě zaznamenali výjimečnou rodninou konstelaci: Jan Kral (75) z Nuknice** jel pošedesáté, jeho syn Tomáš potřicáté, jeho vnuk Jakub potom poprvé se zeleným věnečkem. Pošedesáté jel i Janův bratr Měrcin (76).

► (SN 3. 4., KP 8. 4.) **V neděli 1. dubna se tradičně konala velikonoční procesí, která do Lužice navzdory deštivému počasí přilákala spoustu turistů.** KP jako každý rok přinesl statistiku velikonočních jezdců v roce 2018. V devíti procesích v Horní Lužici vyhlásilo zmrtvýchvstání Krista celkem o devětapadesát jezdců méně než loni: 1 505 (2017: 1 564). Z Kulowa se vypravilo 393 jezdců (2017: 418), z Ralbic 292 (286), z Chróšćic 265 (264), z Wotrowa 116 (116), z Njebjelčic 102 (112), z Radwora 102 (119), z kláštera (Pančic-Kukowa) 104 (107), z Baconě 75 (79), z Budyšina 56 (63). Se slavobránou přivítali velikonoční jezdce z chróšćického procesí před vesnicí Worklecemi a oslavili tak 20. výročí této pouti. „Křižáky“ v Swinjarni navštívil i současný saský premiér Michael Kretschmer. Jeho předchůdce Stanisław Tilich přihlížel jízdě v Pančicích-Kukowě. Poprvé od roku 1964 vyjeli dva jezdci z Kopšina. Do Budyšina přilákalo mnoho turistů také tradiční „jejka kulenje“ (koulení vajec) na Hrodzišku i několik velikonočních koncertů, kromě jiného vystoupení sboru Budyšin v Lužickosrbském muzeu, i když jich z důvodu špatného počasí proběhlo o něco méně než v loňském roce. Nesmíme zapominat, že velikonoční jízda probíhá po staletí i v německojazyčné farnosti Ostritz (Ostřice).

► (NC 4. 4.) **Je lužickosrbský zákon v Sasce třeba novelizovat?** Nad tím se k 70. vý-

ročí od vydání prvního lužickosrbského zákona zamýšlí předseda Domowiny Dawid Statnik. Velkou inspirací by byla platná právní úprava v Braniborsku. Zákon by měl také pamatovat na digitální svět a zacházení s novými médii. Statnik zároveň kritizuje současnou situaci v Lužici. Sedmdesát let po přijetí prvního lužickosrbského zákona mají ve styku s úřady němčina i lužická srbština stejnou váhu – nicméně pouze na papíře. Vztah lužické srbštiny a němčiny je vidět už na nejrůznějších tabulích: lužickosrbský nápis bývá menším písmem nebo dokonce chybí.

► (SN 10. 4.) **Přibližně 120 účastníků se v neděli 8. dubna vydalo na protestní pochod ze Slepého do Miłorazu.** Akci zorganizovala občanská iniciativa Strukturální změna hned – žádné Wochozy II, jež požaduje mimo jiné minimální vzdálenost 400 metrů od hrany hnědouhelného dolu Nochten (Wochozy) k vesnicím a také lepší podmínky pro dobrý život a rozvoj v těchto obcích. (*Svědectví účastníka pochodu naleznete na str. 38.*)

► (SN 16. 4.) **Letošní 17. Krabatovy slavnosti se konaly v neděli 15. dubna poprvé na nádvoří budyšínského hradu.** Hlavními organizátory byly letos Krabatova společnost, Turistický spolek Budyšin (TVB), Lužickosrbské muzeum a mnoho dalších. Několik stovek lidí si užívalo širokou nabídku dne, od pestrého jevištního programu několika lužickosrbských kulturních těles přes divadelní představení až k vystoupení Lužickosrbského národního souboru. V budyšínském Lužickosrbském muzeu se zároveň konala finisáž úspěšné výstavy *KRABAT. Muž. Mytos. Marka.*

► (SN 18. 4.) **Zejlerovu cenu za rok 2018 obdržel letos Juliana Kaulfürstowa a Dieter Redo za mimořádné kulturní úsilí ve Slepém a okolí.** Ve středu 18. dubna to ohlásila saská ministryně pro vědu a umění Eva-Maria Stangeová. Oba se zasadili o písemné uchování ústní slovní zásoby slepského nářečí lužické srbštiny, z čehož vzešel mimo jiné *Slepský zpěvník* a CD s nahrávkami autentických lidových vyprávění *Plachta pełna hulicowańkow* (Loktuše plná povídek). Cena jim bude předána 21. září v Kamenci.

Z DOLNÍ LUŽICE

► (NC 11. 4.) **Chotěbuz chce zmapovat umělecká díla z doby NDR.** Na území města se nacházejí umělecká díla, která byla vytvořena za minulého režimu. Nejde jen o výjevy ze života dělníků. Některá díla zobrazují lužickosrbské motivy, např. svatbu. Současně s evidencí jednotlivých artefaktů bude zaznamenán jejich stav. Malá umělecká díla z minulých dob představují pro město velké kulturní bohatství.

► (NC 18. 4.) **Farář Christoph Sehmsdorf přednesl na lubinské radnici referát na**

téma soužití německých a lužickosrbských obyvatel dolnolužických Blat. Analyzoval staré katastrální mapy vsi na obou březích Kšiwe Sprévy – Mrocné (něm. Pretschen), Brěstu (Briescht) a Witanojc (Wittmannsdorf), podle nichž z uspořádání usedlostí a lánů rozlišil původní slovanské jádro vsi od statků osadníků ze 13. století. Ty sem usazovaly německé vrchnosti a původně šlo zřejmě o Němce. Vesnice si však až do 18. století zachovaly lužickosrbský charakter, z čehož se dá soudit, že tyto kolonisté se asimilovali, posrbštili. Podle Christopa Sehmsdorfa to byli svobodní mládenci, kteří si vzali lužickosrbské ženy. Ty pak se svými dětmi mluvily lužickosrbsky. Sehmsdorf se proto domnívá, že obyvatelé Lužice jsou potomky těchto smíšených svazků ze středověku a nelze tam tedy Němce a Lužické Srby od sebe rozeznávat.

Z NĚMECKA

► (KP 25. 3.) **Do předsednictva Sdružení katolických publicistů Německa (Gesellschaft katholischer Publizisten Deutschlands e. V.) byl 17. března v Hamburku zvolen redaktor KP Rafael Ledźbor jako vůbec první Lužický Srb v historii.** Spolek založený před sedmdesáti lety má více než 500 členů, kteří působí ve světských i církevních médiích všeho druhu, ale i nakladatele či studenty žurnalistiky (<www.gkp.de>).

ZE SVĚTA

► (SN 4. 4.) **S celkovým počtem 1 215 879 podpisů skončil úspěšně ve středu 4. dubna sbírání podpisů pro občanskou iniciativu Federální unie evropských národních menšin (FUEN) Minority SafePack.** Tím byly splněny obě podmínky Evropského parlamentu pro občanskou iniciativu a projednání jejích požadavků orgány Evropské unie, tedy sehnat milion podpisů, a to v alespoň deseti zemích v předepsané počtu. Během následujících tří měsíců bude Evropský parlament tuto akci probírat ve svých orgánech. Cílem akce je posílení práv autochtonních menšin na celoevropské úrovni.

► (NC 25. 4.) **Evropská strana EFA (Evropská svobodná aliance – koalice regionálních stran z řady evropských zemí, pozn. red.) podporuje vznik „Serbského sejmu“.** Strana bude usilovat o to, aby Německo i spolkové země Sasko i Braniborsko vytvořily takové podmínky, které umožní vznik voleného lužickosrbského parlamentu. V Evropském parlamentu má jedenáct poslanců. Vedle lužickosrbské menšiny se chce strana zasadit o propuštění katalánských politiků ze španělského vězení, podporu Kurdů v Turecku nebo o biodiverzitu v zemědělství.

Ze Serbských Nowin podává Alena Pawlikec, z Nowého Casniku Josef Blažek, z Katolského Posoła Jan Zdichynec a z Pomhají Boh Zuzana Bláhová-Sklenářová.

Lužickosrbské pomníky v Česku a na Slovensku (2. díl)

Trudla Malinkowa

Pamětní deska Bjarnata Krawce ve Varnsdorfu

Na jeho domě (vila ředitele gymnázia), Ulice Bjarnata Krawce 2408

Pamětní deska Bjarnata Krawce na jeho domě ve Varnsdorfu, foto Milan Hrabal

Bjarnat Krawc, narozený 5. února 1861 jako syn učitele v Jitru u Wóslinka, se stal dle příkladu svého otce také učitelem. Po třech letech působení v Rakecích byl od roku 1883 až do odchodu do důchodu roku 1924 učitelem hudby v Drážďanech. Navíc působil jako lužickosrbský skladatel, dirigent a hudební vědec. Během náletu na Drážďany v únoru 1945 přišel o domov a majetek. S pomocí přátel Lužických Srbů v Čechách se přestěhoval 1. listopadu 1945 do Varnsdorfu, kde přebýval zpočátku několik měsíců u ředitele školy Karla Macků, který se spolu se ženou o něho staral. Krawc udržoval přátelské vztahy s lužickosrbskými studenty a učiteli na tamní škole. K 85. narozeninám roku 1946 byl jmenován čest-

ným občanem Varnsdorfu a ulice, kde bydlel (do té doby Elisabethstraße, tedy ulice císařovny Alžběty), dostala jeho jméno. Zároveň mu byl zajištěn trvalý pobyt v ČSR s pevnou měsíční rentou a vhodným ubytováním ve vile v ulici Jiřího z Poděbrad 2056, kde bydlel se ženou a po její smrti roku 1947 s dcerou Hankou. Na domě ředitele školy, ve kterém bydlel Bjarnat Krawc v prvních měsících, připomíná jeho památku deska z tmavého kamene. Pod lyrou, ovinutou vavřínovou ratolestí, stojí český nápis: „ZDE ŽIL A TVOŘIL / V LETECH 1945 A 1946 / LUŽICKOSRBSKÝ HUDEBNÍ / SKLADATEL A VLASTENEC / BJARNAT KRAWC / ČESTNÝ OBČAN / MĚSTA VARNSDORFU / * 1861 † 1948“. Deska byla zhotovena brzy po jeho smrti.

Ulici Bjarnata Krawce mají také ve městě Chocni v okrese Ústí nad Orlicí (do té doby ulice Sokolovská). Stejně jako ulice ve Varnsdorfu po něm byla pojmenována na oslavu životního jubilea lužickosrbského hudebníka v roce 1946.

K osobnosti viz: Nowy biografiski słownik k stawiznam a kulturje Serbow, Budyšin 1984, str. 289–291; Jan Rawp: Ród Bjarnata Krawca. *Rozhled* 8 (1958) 11, str. 380–384; Achim Brankač: *Žiwjenje je džěło – wotpočink je mrěče. Stawizna Bjarnata Krawca*, Budyšin 1999.

K pamětní desce: Jurij Mlynk: *Serbske pomniki*, Budyšin 1965, str. 132–134; J. Gr. [Jurij Grubert]: Na sledach kulturnych drohotnoscow. *Hudžbna rěč je husto wěrnjša hač słowa. Nowa doba* 37 (14. 11. 1983) 268.

Pamětní deska Hanky Krawcec ve Varnsdorfu

Na jejím domě (římskokatolická fara), Náměstí Edvarda Beneše 471/2

Hanka Krawcec, narozená 13. března 1901 jako třetí ze čtyř dětí učitele a hudebníka Bjarnata Krawce v Drážďanech, studovala na uměleckořemeslných školách v rodném městě a v Praze. Od roku 1928 pracovala v reklamní agentuře v Berlíně. Po válce se stala umělkyní na volné noze v Budyšině. Po matčině smrti roku 1947 se přestěhovala k otci do Varnsdorfu. Přijala československé občanství

a vstoupila do Československého svazu umělců, ale udržovala i nadále vztahy s Lužickými Srby. Roku 1951 konvertovala ke katolické víře a od roku 1960 bydlela na místní faře, kde užívala dvě místnosti a kuchyň v přízemí, dokud se nemusela roku 1986 uchýlit do nemocnice a následně do domova důchodců. H. Krawcec připomíná deska vedle okna v přízemí fary, na které je u podobenizny umělkyně uveden dvojjazyčný text: „V TOMTO DOMĚ V LETECH 1960 AŽ 1986 ŽILA A TVOŘILA / VÝZNAMNÁ LUŽICKOSRBSKÁ GRAFIČKA A MALÍŘKA // W TUTYM DOMJE JE WOT 1960 DO 1986 BYDLILA A TWORIŁA / WUZNAMNA SERBSKA GRAFIKARKA A MOLERKA // HANKA KRAWCEC / * 13. 3. 1901 † 19. 10. 1990“.

Pamětní deska byla odhalena při slavnostech ke 100. výročí narození Hanky Krawcec v úterý 13. března 2001. Jubilejní oslavu díky iniciativě přítele Lužických Srbů Milana Hrabala uspořádalo město Varnsdorf, Domowina a Svaz lužickosrbských umělců, dále se podíleli také zástupci lužickosrbských a českých společností a institucí. Den byl zahájen vzpomínkou u hrobu, nad nímž se pomodlil Monsignore Měrčín Salowski z Chrósćic. Poté starosta Varnsdorfu Jaroslav Tomášek a místopředseda Domowiny Petr Bržan odhalili pamětní desku. Vytvořil ji umělec Jiří Trebatický z Varnsdorfu, přičemž využil portrét umělkyně od budyšínského grafika Steffena Langy. Slavnost u fary doplnil sváteční program v sále městského muzea, kde ředitel muzea Josef Zbihlejš zahájil výstavu tvorby Hanky Krawcec. Již před oslavami 100. výročí narození bylo Hance Krawcec uděleno 25. ledna 2001 čestné občanství města Varnsdorfu.

Pamětní deska Hanky Krawcec z roku 2001 na jejím domě ve Varnsdorfu, foto Milan Hrabal

K osobnosti viz: Cyril Kola: Hanka Krawcec njeboha. *Rozhled* 40 (1990) 12, str. 351–352; Milan Hrabal: *Hanka Krawcec*, Varnsdorf 2001.

K pamětní desce: K. [Cyril Kola]: Wzajomne česćenje Hanki Krawcec. *Serbske Nowiny* 11 (14. 3. 2001) 52; Stworicielka Domowinskeho znamjenja. *Serbske Nowiny* 11 (16. 3. 2001) 54; Předženak; Spominanje na Hanku Krawcec. *Katolski Posoł* (18. 3. 2001) 11, str. 68; Radek Čermák: Za odkazem Hanky Krawcec. *Česko-lužický wěstnik* (2001) 4, str. 28–29; Trudla Malinkowa: „Hódne wěčnoh wopomnjeća“. *Serbskim žonom postajene pomniki. Rozhled* 65 (2015) 3, str. 7–15.

Náhrobek Bjarnata Krawce, Almy Krawcowé, Rut-Marky Krawcec-Rawpowé a Hanky Krawcec ve Varnsdorfu

Na hřbitově, Hřbitovní ulice

Na varnsdorfském hřbitově se nachází místo posledního odpočinku Bjarnata Krawce i jeho ženy a dvou dcer. Rodinný hrob je ohrazen kovaným železným plotem, zakryt velkou náhrobní deskou z leštěného syenitu a obložen kamennými deskami. Jako náhrobek stojí na širokém podstavci vysoký kámen z leštěného syenitu,

Náhrobek Bjarnata Krawce, Rut-Marky Krawce-Rawpowé a Hanky Krawce na hřbitově ve Varnsdorfu, foto Milan Hrabal

do kterého je vyryt kříž a pod ním lužickosrbský nápis: „TU WOTPOČUJETAJ W MĚRJE / BJARNAT KRAWC / MIŠTR LUŽISKOSERBSKEJE HUDŽBY / NAR. 5. II. 1861 ZEMR. 25. XI. 1948 / A JEHO MANDŽELSKA ALMA / NAR. 20. VII. 1874 ZEMR. 7. V. 1947 / RUTA MARKA KRAWCEC-RAWPOWA / OPEROWA SPĚWARKA A HUDŽBNA WUČERKA / * 14. II. 1900 † 24. I. 1979 / HANKA KRAWCEC / GRAFIKARKA A MOLERKA / * 13. 3. 1901 † 19. 10. 1990“. Začátek textu je psán lužickosrbsky v duálu, což poukazuje na to, že hrob byl původně určen pouze pro manžele Krawcovy, nebyl míněn pro později do hrobu uložené dcery.

Učitel a hudebník Bjarnat Krawc našel od listopadu 1945 útočiště u českých přátel Lužických Srbů ve Varnsdorfu, poté dostal vlastní byt. Zemřel 25. listopadu 1948. Manželka Bjarnata Krawce, Alma roz. Bruchmüllero- vá, po válce vážně onemocněla a 7. května 1947 zemřela ve věku 73 let. Byla pochována na varns-

dorfském hřbitově jako první z rodiny.

Starší dcera manželů Krawcových, Rut-Marka Krawce-Rawpowa, narozená roku 1900 v Drážďanech, se stala zpěvačkou, působila v různých městech v Německu, nejdéle v letech 1935–1947 v Berlíně. Roku 1947 se přestěhovala k otci a sestře do Varnsdorfu a vyučovala až do roku 1961 na místní hudební škole. Od roku 1962 bydlela v Budyšině, kde působil její syn, hudebník Jan Rawp, a snacha, varhanice Lubina Rawpowa-Holanec. Pracovala jako pěvecká a řečová pedagožka na okresní hudební škole a v Německo-lužickosrbském lidovém divadle. Zemřela 24. ledna 1979 v Budyšině a byla uložena po boku svých rodičů ve Varnsdorfu.

Mladší dcera manželů Krawcových Hanka Krawcec po válce bydlela v Budyšině, po smrti své matky se přestěhovala k otci do Varnsdorfu. Od roku 1986 žila v různých nemocnicích a domovech důchodců, naposledy ve Filipově, kde 19. října 1990 zemřela.

Jelikož Bjarnat i Hanka Krawcovi získali čestné občanství města Varnsdorfu, pečuje město o jejich hrob. U něj se konají vzpomínkové akce, 13. března 2001 ke 100. výročí narození Hanky Krawcec, 5. února 2006 a 5. února 2011 ke 145. a 150. výročí narození Bjarnata Krawce.

K osobnostem viz výše.

K náhrobku: Jurij Mlynk: *Serbske pomniki*, Budyšin 1965, str. 132–134; J. Gr. [Jurij Grubert]: Na slědach kulturnych drohotnosćow: *Hudžbna řeč je husto wěrniša hač słowa. Nowa doba* 37 (14. 11. 1983) 268.

Pamětní deska Jana Boka v Košicích z roku 2011

Na staré radnici, Stará radnica, Hlavná ulica 59

Jan Bok, narozený 1569 v dolnolužickém Wětošowě, byl humanista evropského rozměru – pedagog, vzdělanec, básník, politik a obhájce náboženské svobody. Po studiu teologie a svobodných umění ve Frankfurtu nad Odrou se vydal roku 1595 do horních Uher, kde se stal učitelem na gymnáziu v Prešově. Získal doktorát filozofie na univerzitě ve Wittenbergu a od roku 1599 žil v Košicích, největším městě tehdejších horních Uher, kde působil jako rektor gymnázia, notář, městský písař, člen městské rady a purkmistr. Stavěl se proti nucené rekatolizaci města, byl zastáncem protestantismu a roku 1605 vstou-

Pamětní deska Jana Boka z roku 2011 na staré radnici v Košicích, foto Jurij Luščanski

Poeta laureatus caesareus, / mecén umenia, širitel' tolerance / autor ľubostných básni / i vlasteneckých diel / v latinčine o vojne s Turkami. / Vykonal diplomatické misie / pre blaho mesta Košice. / [státni znak Slovenské republiky] / Mayor of city Košice, / poet and diplomat / JÁN BOCATIUS / was the Rector / of the City school in Košice // 390. výročie 2011 / Venuje mesto Košice / a Matica slovenská“.

Jak vyplývá z textu, město Košice a Matica slovenská pořídily pamětní desku na historické radnici k výročí 390. let od úmrtí Jana Boka v roce 2011. Již čtyřicet let předtím, roku 1970, byla na jeho počest odhalena pamětní deska v téže ulici na domě, který dnes stojí na místě tehdejšího domu Jana Boka.

K osobnosti: *Nowy biografiski słownik k stawiznam a kulturje Serbow.* Budyšin 1984, str. 62–63; Doris Teichmann: *Studien zur Geschichte und Kultur der Niederlausitz im 16. und 17. Jahrhundert*, Schriften des Sorbischen Instituts Bd. 16 / Spisy Serbskeho instituta 16. zwjazk. Budyšin 1998; Doris Teichmann: *Johannes Bocatius 1569–1621*, Domowina – Mačica Serbska 2013.

K pamětní desce: Jurij Wuschansky: *Johannes Bocatius in Košice gehrt.* *Nowy Casnik* 65 (4. 12. 2013) 49.

Pamětní deska Jana Boka v Košicích z roku 1970

Na jeho domě, Hlavná ul. 69

Ve městě připomíná působení dolnolužického vzdělance, básníka a humanisty Jana Boka ještě další deska. Ta je osazena na nově vystavěném obchodním domě, který stojí na místě jeho tehdejšího domu. Na měděné desce u vchodu je vyryt umělecký nápis ve slovenštině: „NA TOMTO MIESTE / STÁL DOM V KTOROM / V ROKOCH 1599–1621 / ŽIL A TVORIL JÁN / BOCATIUS 25.12.1569

¹ Jde o omyl, Bok-Bocatius byl purkmistrem, tedy volenou hlavou městské rady, nikoli rychtářem, tj. jmenovaným královským úředníkem.

Pamětní deska Jana Boka z r. 1970 na jeho domě v Košicích, foto Jurij Luščanski

/ 21.10.1621 HUMANIS- / TICKÝ BÁSNÍK KOŠICKÝ / UČITEL NOTÁR RICHTÁR“.

Pamětní desku vytvořila akademická sochařka Mária Bartusová, původem z Prahy, která působila v Košicích a je jednou z nejvýznamnějších československých sochařek druhé poloviny 20. století. Deska byla pořízena u příležitosti oslav 400. výročí narození Jana Boka, které se konaly na Vánoce 1969, a v roce 1970 byla odhalena. U desky vzpomínali na Jana Boka 8. listopadu 2013 účastníci XVI. semináře slovanských etnických skupin a menšin Federální unie evropských menšin (FUEN), který organizovala Domowina v roce, kdy Košice získaly titul Evropského hlavního města kultury. Po Janu Bokovi je také od r. 1991 pojmenována městská knihovna na starém městě v Košicích, Hviezdoslavova 5: „Verejná knižnica Jána Bocatia“.

K osobnosti viz výše.

K pamětní desce: D. Teichmann: *Johannes Bocatius 1569–1621*, str. 23; Jurij Wuschansky: *Johannes Bocatius in Košice geehrt*, *Nowy Casnik* 65 (4. 12. 2013) 49; <<http://www.kosice.sk/static/history/pamatniki/bocatius.htm>>.

Přeložila Jitka Polívková, redakčně upraveno.

Redakce uvítá každé upozornění na případné dosud neznámé lužickosrbské památky v Česku i na Slovensku.

ODJINUD

Evangelický časopis Pomhaj Bóh v dubnovém čísle přináší zajímavý článek o reformaci ve Walesu. Autorem je známý dolnolužickosrbský kulturní pracovník a písničkář Bernd Pittkunings. Podle jeho údajů mluví ve Walesu velšsky 25 % lidí, ale jen pro 30 % z nich je velština řečí mateřskou, ostatní se naučili (autor uvádí, že v letech 2001–2011 přibýlo 20 000 mluvčích). Nástup reformace ve Walesu souvisí se secesí Jindřicha VIII. od katolické církve; katolické náboženství bylo zakázáno, zrušeny kláštery, centra vzdělanosti, a protože krátce předtím došlo k (nedobrovolnému) právnímu a administrativnímu připojení Walesu k anglické koruně, byla latinská liturgie nahrazena smíšenou anglicko-velšskou (aby se lid postupně poangličtil) a velština byla mimo kostel zakázána. Nový zákon byl do velštiny přeložen roku 1567. Když roku 1588 biskup William Morgan vydal celou velšskou bibli, v níž výpůjčky z latiny a angličtiny nahradil velšskými slovy, otevřel Velšanům cestu ke skutečně niterně cítěnému a prožívanému náboženství, zasloužil se tím však také o záchranu velšského jazyka, který tak mohl přežít období útlaku. Autor v tom vidí paralelu mezi Morganem, Martinem Lutherem a Albinem Mollerem. Když roku 1955 propukly ve Walesu snahy o autonomii, provázené demonstracemi a zatýkáním, přešli duchovní obou církví demonstrativně k používání velštiny jako jediného bohoslužebného jazyka. V posledních letech však, jak autor uvádí z vlastní zkušenosti, se ve Walesu na velštinu v kostele již tolik nedbá a klesá i podíl aktivních křesťanů.

Žedno dalšne znicenje Lužyskich jsow a městow!

Toto je heslo z transparentu občianskej iniciatívy *Za zachování lužických vsí a měst*. Ta vyzývala k účasti na pochode a zhromaždení na podporu Lužice, uskutočnivšej sa nakoniec v nedelu 8. apríla. Účasťou podporovala sa spolupatričnosť s Lužickými Srbmi, ktorých životný priestor má podľa predstáv niektorých ľudí ustúpiť ziskuchtivým zámerom vlastníkov ťažobnej spoločnosti *Energetický a průmyslový holding, a. s.* (EPH). Je to smutné, že v dnešnej Európe sa ocitol národ na okraji vyhynutia kvôli povrchovej ťažbe uhlia. Ešte smutnejším javí sa však fakt, že tento koncern je koncernom českým, patriacim z 94 % Danielovi Křetinskému, ktorého žilami koluje česká krv – ten s vidinou zisku stal sa novým tržníteľom svojich lužických pobratimov. Najbližšie mu má padnúť za obeť dedina Miłoraz, za záchranu ktorej demonštrovali v už spomínanej nedeli miestni Lužickí Srbi, Nemci, a štvorčlenná delegácia z krajín bývalého Československa – tá okrem spomenutého transparentu hrdo niesla československú zástavu.

Delegácia po tom, ako vystúpila z vlaku na nádraží v Slepom, prešla krásnou dedinou, v ktorej na každom rohu nachádzali sa nálepky s preškrtnutou podobizňou hlavy dnešnej nemeckej kancelárky – podobizeň sa líšila, text však bol jednotný: „Merkel muss weg“. Viac ako s migračnou politikou nemeckej kancelárky to bolo, veľmi pravdepodobne, zapríčinené odporom miestneho obyvateľstva voči ťažbe. Naša československá delegácia navštívila i miestnu evanjelickú faru, čej farárky rodina, zistiac náš zámer, vítala nás a hostila, ba pripadal som si ako vítaný vojak-osloboditeľ, i keď, bol to iba srdce hrejúci pocit...

Po príjemnom posezení v priateľskej atmosfére, kde i farárkyne deti veselo štebotali v rodnej reči, pohli sme sa opäť k nádražiu, kde mal započat pochod. Oproti ploche pri nádraží, cez hradsckú cestu, nachádzal sa nevelký hlúčik ťažbu podporujúcich ľudí. Na jednom z mála transparentov v nemčine stálo: „Uhlie je náš chlieb“ – dotýčaný si, žiaľ, neuvedomoval, že takáto chlebová postać ho zasýti dnes, no zajtra vydrancuje jeho rodný kraj... Pôvodne rovnako početné skupiny sa veľkosťou od seba začali postupne líšiť, keď k tomu nášmu pripájali sa stále ďalší a ďalší ľudia: dôchodcovia, rodiny s deťmi, cyklisti. Začali prejavy: okrem iných svoj prejav predniesla i hrdá starénka v lužickom kroji. Moje sklamanie z toho, že z celého bývalého Československa sme prišli na pochod iba štyria, nahradilo sklamanie z toho, ako málo prišlo samotných Lužických Srbov. Mnohí zostali doma: niektorým bolo isto zatažko prísť „až“ z vedľajšej dediny – koniec koncov, nie ich dedina ide byť zrovnaná so zemou, to tá susedná. Iste, raz bude zničená i tá ich, ale to je budúcnosť tak vzdialená, že do nej takíto „vlažní“ Lužickí Srbi nedohliadnu. No a iste boli i takí, ktorí sa nezúčastnili rieknuť si, že to za nich „vydemonštrujú“ druhí. Nedá mi pri tejto príležitosti nezacitovať spoluzakladateľa Československa, Milana R. Štefánika: „Kto si myslí, že mu slobodu druhí vybojujú, ten jej nie je hoden.“

Po úvodných prejavoch pohol sa dav po hradskej ceste von z dediny, nesúc transparenty a tabule: tu s vyobrazením zhubných následkov ťažby, tam popísané údernými heslami, výzvami, ba i proti CDU zameranými slovami – niečo v nemčine, niečo v srbčine, niečo dvojazyčne. Nachvíľu sa dav zastavil za dedinou, kde symbolicky všetci pospolu uchopili dlhé červené plátno, symbolizujúce želanú hranicu povrchového dolu, ktorý by, zastaviac sa na tejto hranici, bezprostredne neohrozoval dedinu. Opäť zazneli prejavy, všetko pod dozorom niekoľkých policajných áut. Zas sa dav pohol po hradskej, no po chvíli zahol do lesa, ktorým prešiel do dediny Rowného, kde na skončený pochod nadviazali prejavy v nemčine a srbčine: československú delegáciu predstavil v prejave vedenom v dolnolužickej srbčine Miloš Malec, ktorého slová prekladal prítomným Nemcom a svoju reč zabudnuvším Srbom jeden protestujúci Lužický Srb.

Ľudí na pochod neprišlo málo, no nebol to ani zlomok z počtu, ktorý by bolo možné dosiahnuť, keby boli bývali prišli všetci, ktorých sa ťažba týka. Ak sa nezačnú miestni otvorene stavať na obranu svojej veci, nepomôžu im žiadne zahraničné delegácie, nech by boli hocako početné...

Na sobotu 14. dubna připravila SPL tematický zájezd do Lužice – tentokrát po stopách Krabaty.

Cílem cesty bylo jak seznámení s mytickým Krabatem, tak návštěva míst spojených s historickou postavou Janka Šajatoviče, Chorvata z období třicetileté války, který byl čaroději Krabatovi předlohou.

První dobrodružství nás čekalo hned asi po hodině cesty, kdy jsme museli neplánovaně zastavit u Paceřic, protože se rozbil autobus. Čekání na náhradní vůz jsme si zpestřili pomocí dáme v nesnázích s autem zapadlým jedním kolem ve škarpě. Nakonec jsme dospěli do Budyšína a navštívili Lužickosrbské muzeum, kam jsme se vydali cíleně na výstavu *KRABAT. Muž. Mythos. Marka. / Mensch. Mythos. Marke*. Výstava měla čtyři části: historická postava v kontextu doby; magie a lidové pověry; Krabat v literatuře a umění; Krabat jako obchodní značka. Provedl nás Lucian Kaulfürst a na závěr nám v přednáškovém sále zazpíval dvě lužickosrbské lidovky.

Na další cestě jsme projeli obcí Wulkými Ždžary (německy Gross Särchen), kde v minulosti stál statek, který chorvatský voják Janko Šajatović obdržel od saského krále za služby v boji. Poté jsme se krátce zastavili v Kulově (Kulow, německy Wittichenau) a prohlédli si kostel, kde je v podlaze před oltářem Šajatovićův hrob. Upozorňuje na něj pamětní deska na jednom ze sloupů uvnitř kostela. Na náměstí jsme se ještě zastavili u dost nevkusného Krabatova sloupu z umělého kamene, jehož spodní část vypadá spíš jako odpadkový koš. Daleko zajímavější byl poštovní sloup z 18. století se spojeným erbem Saského kurfiřtství a Polského království a na něm dojezdové časy poštovních vozů do různých míst nejen v Sasku, z českých měst je uvedena Praha, Cheb, Karlovy Vary.

Nakonec jsme strávili dvě hodiny v Černém Chlumci (Čorny Chołmc, německy Schwarzkollm). Přijeli jsme po cestě lemované dvanácti soškami havranů, ochutnali Krabatovo pivo a pak se vydali na komentovanou prohlídku areálu s původkyní a průvodcem – ona vykládala německy, on překládal do hornolužické srbštiny, a předseda SPL Lukáš Novosad následně do češtiny. Všechny budovy jsou nově postavené, některé byly použity jako kulisy při natáčení koprodukčního filmu *Krabat* (2012), před deseti lety zde byla jen zelená louka. Ve mlýně se za jedno euro chvíli otáčí mlýnské kolo, uvnitř je expozice mlynářského řemesla. Vedle stojí replika hrázděného domu s muzeem lidových krojů a předmětů denní potřeby a stodola z repasovaných trámů. Hlavní budova slouží jako penzion a je zde čarodějova komnata.

Počáteční zamračené a lehce deštivé počasí se vybralo a nakonec jsme si užili krásný, teplý, slunný, jarní den spolu s Krabatem, ve všech možných podobách. Kromě historického příběhu o chorvatském vojákovi, který uměl číst a jistě během svého života posbíral tolik zkušeností, že jeho schopnosti mohli lidé považovat za kouzla, poznali jsme i příběh Krabaty, jak ho znají Lužičtí Srbové, mnohem košatější než jak jej známe my z pohádky Otfrieda Preusslera o čarodějnickém učni.

ROZHOVOR

„Sám král Velké Británie Jiří I. podporoval jazyk lüneburských Slovanů.“

Rozhovor s dr. Geraldem Stonem

Gerald Stone, slavista na oxfordské univerzitě, napsal o nejzápadnějších Slovanech knihu *Slav Outposts in Central European history – The Wends, Sorbs and Kashubs*. Rozhovor s ním vedl Křesčan Krawc. Stone a Krawc se poznali v osmdesátých letech 20. století a dodnes se navštěvují a dopisují si.

Má první otázka zní: Co Geralda Stonea přimělo k tomu, aby napsal knihu o slovanských „výspách“ („Vorposten“) ve střední Ev-

ropě, ačkoliv dnes nehrají žádnou politickou roli? Anebo kniha přece jen vyšla ve správné době?

Protože v otázce používáš slovo „Vorposten“² jako překlad anglického „outposts“, stejně jako v názvu knihy, chci upozornit na sémantické nuance. V anglicko-německých slovnících se opravdu používá pro „outpost“ německý ekvivalent „Vorposten“. To není úplně přesné. Mezi těmito slovy je malý významový rozdíl. „Vorposten“ má válečnickou příchut, „outpost“ ale není jen vojenský termín, nýbrž má význam odlehlého, osamoceného místa. Známý polský kulturní antropolog Bronisław Malinowski, profesor londýnské vysoké školy ekonomie a politických věd (*London School of Economics and Political Science*) napsal v roce 1935, že Kašubové jsou „the westernmost outpost of the Northern Slavs“. Na to jsem myslel, když jsem navrhol název knihy.

Už mnoho let se zajímám o dějiny střední Evropy, zvláště o dějiny západních Slovanů. Jako slavista a jazykovědec jsem se už během studia seznámil s odbornou literaturou o toponymech. Takže jsem od začátku věděl, že jazykové a etnické poměry ve střední Evropě se během staletí výrazně proměnily. Můj zájem o toto téma vyrostl jednoduše ze zvědavosti. Dlouho jsem hledal odpovědi na různé jazykové a historické hádanky, např. proč Němci vyslovují „Gato“, když píšou „Gatow“? Proč se „Hannoverský Wendland“³ jmenuje tak, jak se jmenuje? Všeobecně je známo, že německy mluvící šlechta často pronásledovala a nakonec vymýtla slovanský jazyk. Co ale známo není, že v 17. a 18. století žilo v Lužici i v Pomoří několik slovanských hovořících šlechticů, kteří slovanský jazyk bránili. Rovněž není všeobecně známo, že lužická srbština byla vyučována na univerzitě ve Frankfurtu nad Odrou v období reformace.

Po letech jsem měl nasbíráno spoustu materiálu. Tak jsem se v novém století posadil k počítači a začal psát knihu. Bylo těžké najít pro takovou knihu nakladatelství, ale po letech hledání jsem měl štěstí. Nakladatelství Bloomsbury však řeklo, že rukopis je příliš rozsáhlý. Proto jsem ho musel výrazně zkrátit. Zkracování trvalo celý rok.

Ke tvé otázce, zda se kniha dotýká aktuálních problémů: nedovedu říct s jistotou, zda má kniha nějakou zvláštní relevanci pro dnešní otázky a problémy, ale kdo ví?

Neptal se tě nakladatel, kdo bude tuhle knihu kupovat?

Tuhle otázku nepoložili mně, ale anonymním recenzentům. Jejich odpověď byla: historici, studenti, veřejnost a turisté.

Knihy vyšly anglicky – nejlepší by bylo, kdybychom čtenářům *Rozhladu* poskytli představu, o čem pojednává.

Možná už z názvů kapitol je jasné, že kniha zahrnuje časový rámec dvanácti století a poskytuje množství údajů z následujících období:

1. Subjugation (podrobení) 800–1200
2. Coexistence and Erosion (soužití a eroze) 1200–1500
3. Reformation (reformace) 1500–1600
4. Confessions (konfesionální rozštěpení) 1600–1700
5. From Pietism to Elightenment (od pietismu k osvícenství) 1700–1800
6. Awakening (probuzení/obrození) 1800–1900
7. Self-Determination (sebeurčení) 1900–1945
8. From Liberation to European Union (od osvobození k Evropské unii) 1945–1990

Kladl jsem důraz na ověření pramenů. Občas se zjistí, že některá banální topoi lužickosrbského dějepisectví nemají oporu v pramenech. To platí například pro často se objevující výroky o stře-

² Slovo v němčině jednak znamená „předsunutou postavení“, speciálně i „předsunutou hlídku“, „předsunutou baštu“, ale má význam i v kontextu přeneseném jako „opěrný bod“, hlavně ve smyslu postupu německví směrem na východ.

³ Tj. území v severním Německu (historickém Hannoversku) na dolním toku Labe, kde si obyvatelstvo slovanského původu až do 18. století udrželo jazykový a kulturní svéráz – viz např. Libuše HRABOVÁ: *Stopy zapomenutého lidu*. Č. Budejovice 2006.

dověkých zákazech lužické srbštiny a vyhrožování smrtí. Co píšu o kašubských Slovincích,⁴ není nové, ale našel jsem to v těžko přístupných publikacích.

Jaký podíl mají v knize Lužičtí Srbové?

Mým hlavním záměrem bylo prozkoumat dějiny všech Slovanů, kteří v raném středověku sídlili na území mezi Labem a Vislou, přičemž jsem vynechal Čechy a Poláky. Jinak řečeno, zkoumal jsem všechny ty, kteří byli z německé strany nazýváni *Wendy*. Ve své knize tedy pojednávám o Lužických Srbech, Kašubech, kašubských Slovincích, Obodritech, Polabanech a mnoha dalších, jejichž kmenová označení jsou dnes zapomenutá. Snažil jsem se zprostředkovat obsah anglosaskému čtenáři. Když německy psaný pramen používá slovo *Wende*, převádím to anglickým slovem *Wend*, ať už se jedná o Lužického Srba, Kašubu nebo Polabana. Nepochybuji, že někteří čtenáři s tím nebudou spokojeni, ale jde o respektování toho, co je v pramenech. Protože dějiny Lužických Srbů jsou mnohem lépe dokumentovány než dějiny jiných *Wendů* a protože Lužičtí Srbové vydrželi až do dnešního dne, prostor, který jim věnuji ve své knize, je velký a zásadní.

Po jakých cestách se tvůj výzkum ubíral?

Kniha je založena na písemných pramenech. Jejich seznam je dost dlouhý, čítá dvacet stran. Hledal jsem důkazy existence slovanského obyvatelstva ve středověku na území mezi Labem a Vislou a pak jsem se především zajímal o to, jaké bylo jejich působení a jakou stopu zanechali v dějinách. Hlavně jsem pátral po tom, jak se postupně přesouvaly slovansko-německé hranice, což bylo spojeno s asimilací Slovanů. Byl jsem překvapen, že slovanský jazyk se v některých oblastech zachoval tak dlouho. Například bije do očí, že slovanština byla živá v Meklenbursku ještě v 16. století, a našel jsem důkazy, že v blízkosti dnešní čtvrti Berlin-Cölln⁵ ještě tamější Slované mluvili svým jazykem, stejně tak i v dnešním Zossenu.⁶ Dále mě překvapilo, když jsem zjistil, že Jiří I., britský král (vládl 1714–1727) a zároveň kurfiřt hannoverský,⁷ měl zájem o jazyk lüneburských Slovanů a dokonce ho podporoval.

Hádkou a překvapením pro mě zůstává, proč je tak málo pramenů ke Kašubům. Je divné, že je málo informací o dějinách Kašubů v západním Prusku až do 19. století (v kraji, kde dodnes žijí). Proč jsou prameny pro tuto oblast tak nedostatečné, když máme dost zdrojů pro kašubské dějiny v pomoránském vévodství?

Srovnáme-li tvou knihu s knihami dosud vydanými na toto nebo podobné téma, v čem se od nich liší, a v čem jsou podobnosti?

⁴ Evangeličtí Kašubové, kteří se stali už po třicetileté válce součástí pomoránských držav braniborského kurfiřta. Ostatní Kašubové se stali po rozdělení Polska součástí Pruska, zůstali ale katolíky.

⁵ Cölln, jedna z nejstarších částí Berlína, byl původně samostatné město, jež leželo na ostrůvku mezi rameny řeky Sprévy a tvořilo protějšek starého Berlína (první zmínka pochází z roku 1237). V pozdním středověku srostl s Berlínem do dvojměstí Berlin-Cölln, jež se stalo základem dnešního velkoměsta.

⁶ Dolnolužickosrbský Sosny, město v braniborském okrese Teltow-Fläming (první zmínka 1320).

⁷ Byl synem Zofie Hannoverské, vnučky Jakuba I. Stuarta. Když Vilém III. Oranžský zemřel roku 1702 bez dětí a potomci vyhnáního Jakuba II. Stuarta byli již 1701 vyloučeni z následnictví, vybral anglický parlament Jiřího I. z více kandidátů za dědice trůnu tehdy již personální unie Anglie, Skotska a Irska. Katolíci resp. jakobité jej ovšem jakožto protestanta neuznali. Britští králové z hannoverské dynastie, takto kurfiřti hannoverští, byli rovněž vévody brunšvicko-lüneburskými.

Částečně se jí podobají čtyřsvazkové *Stawizny Serbow* (Budyšin 1975–1979), které se na rozdíl od mé knihy omezují na dějiny Lužických Srbů. Podobnosti jsou jisté i v knize *Die Slawen in Deutschland*,⁸ která velmi umně představuje výsledky rozsáhlých archeologických výzkumů Slovanů v Německu, ale neříká skoro nic o zemi a lidech na pobřeží slovanského Baltu. Co se týče prací v angličtině, částečně paralely lze nalézt i v knize Charlese Wukasche *A Rock against Alien Waves. A History of the Wendes* (Austin TX 2004). Ale i Wukasch se omezuje na dějiny Lužických Srbů. Má kniha se liší od všech ostatních především rozsáhlejším geografickým záběrem.

Rozhovor vyšel v Rozhledu 4/2016, s. 3–5 pod titulem „Kral George I. řeč limborskich Slowjanow samo podpěraše“.
Přeložili Radek Čermák a Jan Zdichynec.

KAK TO WIDŽU JA

Na slédach českých stawiznow

Zhonić tójšto wo českich stawiznach a kulturje běše jedyn z hłownych cilow mojeho wukrajneho semestra w Českej. Tuž běše powěsć, zo smém swój wukrajny praktikum w Narodnym muzeju w Praze přewjesć, za mnje kaž dobyće w loće. Wot februara do meje mějach nětko w etnografiskim wotdžělu Historiskeho muzeja možnost, nimo studija na Karlowej uniwersice, čěšćinu naložować a so do potajnstwow českeje zašłosće zanurić. Zo je Narodny muzej hoberski, nazhonich hižo hnydom na počatku praktikuma, jako mi nimale wšitke wotrjady tuteje slawneje institucije předstajichu. Fascinowaše mje widžec, z kelko wšelakich fasetow, kaž přirodowědnje abo folklorneje, so muzej zestaja, tež hdyž najwuznamniša, hłowne twarjenje muzeja, w tutym času za mnje přístupna njeběše. Za to pak zmóžni so mi wopyt składnišća Narodneho muzeja w Terezínje. Tu smědžach sej wosebitu wumělsku chlóšćenku wobhladać, wobrazy Ludwika Kuby, kotryž běše serbske žony w najwšelakorišich narodnych drastach molował. Nimo zachowanja historiskich objektow słuša pak k hłownemu džělu muzeja tež zestajenje Století trampingu, kotraž bu w juniju wotewrjena. Objekty wuběrać, rjadować, dokumentować a fotografować, běchu hłowne nadawki mojeho přidžěla a wothrawachu so zwjetša za murjemi muzeja. Tola dokelž maja tež muzejownicy stawizny hdys a hdys sami aktiwne dožiwić, podachmy so na kóncu praktikuma na ekskurziju k Swatojanskim proudam. Cil běše sydlišćo Ztracená naděje, jedne z najstaršich sydlišćow trampingoweho hibanja w Českej, kotrež za wustajeńcu dokumentowachmy. Cyly praktikum běše za mnje tuž wosobinski highlight mojeho wukrajneho semestra w Praze, w kotrymž sym mnoho nawukla a sej tójšto nowych přećelow přidobyla. Wopyt abo snadź samo praktikum w Narodnym muzeju w Praze móžu potajkim kóždemu lubowarjej českich stawiznow jenož doporučić.

Alenka Pawlikec

Słowniček: tójšto – hodně, spoustu; wukrajny semester – semestrlni zahranični stáž; loto: dobyće w loće – výhra w loterii; zašłosć – minulost; zanurić so – ponořit se; hoberski – obrovský; chlóšćenka – lahůdka; podac so – vydat se; wosobinski – osobní.

⁸ Joachim HERRMANN (Hrsg.), *Die Slawen in Deutschland. Geschichte und Kultur der slawischen Stämme westlich von Oder und Neisse vom 6. bis 12. Jahrhundert*. Akademie-Verlag, Berlin 1985 (Veröffentlichungen des Zentralinstituts für Alte Geschichte und Archäologie der Akademie der Wissenschaften der DDR 14).

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.cz, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 30 Kč.
Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Oberhelová, Michalovice 17, 412 01 Litoměřice, eliska.oberhelova@gmail.com; zástupce vedoucí redaktorky: Jan Zdichynec, zdichyj@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Štefan Pilát. Sazba: Martina Lapišová.
Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.
Objednávky a stížnosti na nezasilání: Redakční rada ČLV, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, luzice@luzice.cz, tel. 728 581 822.
Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.
MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.